

Henryk Olszar

Listy pasterskie Biskupa Stanisława Adamskiego w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

Fides: Biuletyn Bibliotek Kościelnych 1-2 (32-33), 93-98

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. HENRYK OLSZAR¹

LISTY PASTERSKIE
BISKUPA STANISŁAWA ADAMSKIEGO
W ZBIORACH BIBLIOTEKI TEOLOGICZNEJ
UNIwersytetu ŚLĄSKIEGO W KATOWICACH

1. Wstęp

Stanisław Adamski, trzeci biskup w dziejach Kościoła katowickiego, przeżył niewolę narodową i powstanie Drugiej Rzeczypospolitej, dwie wojny światowe, totalitaryzm hitlerowski i stalinowski, dwie deportacje z diecezji, wielki kryzys gospodarczy lat trzydziestych XX wieku, biedę i bezrobocie diecezjan, śląskie problemy narodowościowe i społeczne. Troska o zbawienie każdego powierzonego jego pasterskiej pieczy człowieka, jak i rozwiązywanie społecznych problemów, były przedmiotem działalności Biskupa najpierw podczas trzydziestu jeden lat posługi kapłańskiej w archidiecezji poznańskiej, a następnie w czasie trzydziestu siedmiu lat jego rządów w diecezji katowickiej. Z troską nie tylko o Kościół lokalny, ale i powszechny, widoczne jest szczególnie w jego pasterskim nauczaniu².

Listy pasterskie biskupa Stanisława Adamskiego, które – obok kazań tematycznych, przemówień okolicznościowych, mów żałobnych, konferencji ascetycznych, nauk rekolekcyjnych, orędzi, okólników, referatów, wykładów i artykułów – stanowią jedną z form nauczania przekazanego na piśmie przez tego świadka „naszych cza-

¹ Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach

² Krasowski, K. (1996). *Biskupi katolicy II Rzeczypospolitej*. [W:] *Słownik biograficzny*, Poznań, s. 16-22.

sów”³. Autor publikował je w „Wiadomościach Diecezjalnych” – urzędowym organie Kurii Diecezjalnej w Katowicach, tygodniku katolickim „Gość Niedzielny”, adresowanym do społeczności Kościoła katowickiego oraz w formie broszur i druków okolicznościowych, które jako wyodrębniona kolekcja znajdują się również w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach⁴.

Biskup Adamski, wzorem tradycji Kościoła katolickiego, po objęciu rządów w diecezji katowickiej w 1930 roku kierował do wiernych listy pasterskie. Liczyły one nieraz ponad dwadzieścia stron maszynopisu. Przygotowywał je najczęściej z okazji Adwentu i Wielkiego Postu oraz ważnych wydarzeń społecznych. Ich treść konsultował w gronie zaufanych księży⁵.

W latach 1930-1939 biskup Adamski opublikował dziewiętnaście listów pasterskich, w latach 1945-1952 (do wygnania z diecezji) wystosował do wiernych dziewięć listów, zaś w latach 1956-1957 (wiek i choroba utrudniały mu już pracę pasterską) – dwa listy. Listy Biskupa z lat 1957-1967 są już zapewne zapisywane „pod dyktando” przez kapelanów lub siostry zakonne⁶. Biskup katowicki, niezależnie od konsekwencji, głosił i bronił prawdy i praw Kościoła⁷.

Wszystkie listy pasterskie mają uroczystą tytulaturę – najczęściej: „Stanisław [Adamski], ze zmiłowania Bożego i łaski Stolicy Apostolskiej Biskup Katowicki, [Przewielebnemu] Duchowieństwu [kochanym Braciom kapłanom] i [wszystkim] [ukochanym] wiernym

³ Brom, R. (2009). *Nauczanie pasterskie biskupa katowickiego Stanisława Adamskiego (1930-1967)*, Katowice, s. 71-138.

⁴ Można je odnaleźć w Katalogu Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach pod hasłem: *Wiadomości Diecezjalne (Katowickie), Gość Niedzielny, Biskup Stanisław Adamski* (np. *List pasterski z okazji śmierci papieża Piusa XI*, sygn. K: 03463-II). Zob. też prace: Białas, H. (1991[?]) *Problematyka listów pasterskich księdza biskupa Stanisława Adamskiego*. Katowice, ss. 29 [praca proboszczowska]; Dziwoki, J.; Kowalczyk, H. (1994-1995) *Kancelaria biskupa Stanisława Adamskiego w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Katowicach*. [W:] *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne*, T. 27/28, s. 435-483; Kandziora, A. (1986) *Sylwetka dojrzałego chrześcijanina według listów pasterskich biskupa Stanisława Adamskiego z okresu przedwojennego*, Bytom-Rojca, ss. 112 [praca proboszczowska].

⁵ Należał do nich między innymi ks. Rudolf Tomanek z Cieszyna i ks. Teodor Krzakała z Chorzowa.

⁶ Opinię tę potwierdza abp Stanisław Szymecki i ks. Rudolf Brom. Zob. Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 97-98.

⁷ Tamże, s. 111.

diecezji [katowickiej] [Naszej Diecezji] pozdrowienie [i błogosławieństwo] w Panu”⁸, albo wyjątkowo w 1936 roku: „Stanisław z powołania Stolicy Apostolskiej Biskup Katowicki przesyła swej drogiej Diecezji, Czcigodnym Braciom Kapłanom, wszystkim ukochanym wiernym pozdrowienie i błogosławieństwo Chrystusowe”⁹, zaś w latach 1938-1939: „List pasterski J. E. Biskupa Stanisława Adamskiego do wiernych Diecezji Katowickiej oraz Śląska za Odrą pozdrowienie i błogosławieństwo w Panu”¹⁰ lub w 1946 roku: „Stanisław Adamski z łaski Bożej i woli Stolicy Apostolskiej Biskup Katowicki, śle Braciom Kapłanom, Zakonom i Wiernym diecezji katowickiej pozdrowienie i błogosławieństwo w Panu. Oby świat cały i nasz Naród, idąc drogami wskazanymi przez Bożą Dziecinę, doszedł rychło do pokoju obiecanego wszystkim „ludziom dobrej woli”¹¹. Ordynariusz katowicki rozpoczynał listy od słów: „Ukochani Diecezjanie Moi”, „Ukochani Moi”, „Najmilsi diecezjanie”, „Ukochani [i drodzy] diecezjanie”¹²; kończył je zaś w stylu św. Pawła Apostoła, przekazując pozdrowienie i błogosławieństwo: „Łaska Pana naszego Jezusa Chrystusa niechaj będzie z Wami po wsze czasy i niechaj towarzyszy modlitwom, pracom i poczynaniom Waszym”¹³.

2. Listy adwentowe

Biskup Adamski wystosował do wiernych diecezji katowickiej pięć listów pasterskich z okazji Adwentu. Pisał w nich o Roku Jubii-

⁸ Zob. *Wiadomości Diecezjalne* (Katowickie) [dalej skrót: WDK], R. 5: 1930, nr 11, poz. 150, s. 112-116; R. 6: 1931, nr 2, poz. 39, s. 17-20; nr 6/7, poz. 120, s. 57-59; nr 11, poz. 205, s. 123-124; R. 7: 1932, nr 3, poz. 28, s. 66-82; nr 9, poz. 137, s. 325-332; R. 8: 1933, nr 9, poz. 132, s. 269-274; R. 9: 1934, nr 2, poz. 25, s. 29-39; nr 12, poz. 230, s. 419-432; R. 10: 1935, nr 3, poz. 51, s. 81-99; R. 12: 1937, nr 2, poz. 31, s. 66-80; R. 13: 1938, nr 4, poz. 54, s. 165-172.

⁹ WDK, R. 11: 1936, nr 2, poz. 22, s. 73-94.

¹⁰ Zob. WDK, R. 14: 1939, nr 6/7, poz. 144, s. 204-210. Por. *Gość Niedzielny* [dalej skrót: GN], R. 17: 1939, nr 10, s. 181-183; nr 21, s. 405-406; nr 36, s. 705-706.

¹¹ Archiwum Archidiecezjalne w Katowicach [dalej skrót: AAKat], Kancelaria Biskupa Adamskiego [dalej skrót: KBA] – 13, kol. 111-114.

¹² Zob. WDK, R. 5: 1930, nr 11, poz. 150, s. 112; R. 6: 1931, nr 2, poz. 39, s. 17; R. 10: 1935, nr 3, poz. 51, s. 81; R. 11: 1936, nr 2, poz. 22, s. 73; GN, R. 17: 1939, nr 10, s. 181; AAKat, KBA - VAI-4078/61, sygn. ARZ 176.

¹³ Por. WDK, R. 5: 1930, nr 11, poz. 150, s. 116.

leuszowym 1900 lat od śmierci Chrystusa oraz erygowaniu w Kościele katowickim Akcji Katolickiej i Misji Wewnętrznej¹⁴; nawiązał do kryzysu gospodarczego lat trzydziestych XX wieku¹⁵ oraz przemian w Polsce po zakończeniu II wojny światowej¹⁶ i jej skutków materialnych i moralnych¹⁷; odniósł się też do trudnej sytuacji duszpasterskiej w diecezji z powodu braku odpowiedniej liczby kapłanów¹⁸.

3. Listy wielkopostne

Podstawową treścią wielkopostnych listów pasterskich biskupa Adamskiego była sprawa pokuty i nawrócenia¹⁹. Nawiązał w nich do potrzeby uświadamiania chorym bliskości śmierci i potrzeby przyjmowania przez nich sakramentu chorych²⁰; domagał się przywrócenia świętości niedzieli²¹; pisał o współczesnym zeświecczeniu i laicyzacji²² oraz o agitacji bezbożnictwa w Polsce wśród bezrobotnych i młodzieży²³; uznał egoizm, brak miłości bliźniego, uczciwości i sprawiedliwości za choroby cywilizacji²⁴; zachęcał wiernych do kupna krzyża i egzemplarza Biblii²⁵ oraz zwrócenia uwagi na postępujące zeświecczenie życia małżeńskiego i rodzinnego²⁶; pisał o znaczeniu sakramentu chrztu świętego²⁷ i dewaluacji słowa²⁸.

4. Listy okolicznościowe

Rządca diecezji katowickiej pisał też listy pasterskie z okazji różnych wydarzeń diecezjalnych i społecznych: list programowy

¹⁴ WDK, R. 9: 1934, nr 12, poz. 230, s. 419-432.

¹⁵ WDK, R. 11: 1936, nr 11, poz. 180, s. 421-428.

¹⁶ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 100.

¹⁷ Tamże, s. 100-101.

¹⁸ Adamski, S. (1948). *O powołania kapłańskie i zakonne*, Katowice.

¹⁹ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 102.

²⁰ WDK, R. 6: 1931, nr 2, poz. 39, s. 17-20.

²¹ WDK, R. 7: 1932, nr 3; Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 114.

²² WDK, R. 10: 1935, nr 3, poz. 28, s. 66-82.

²³ WDK, R. 12: 1937, nr 2, poz. 31, s. 66-80.

²⁴ WDK, R. 13: 1938, nr 4, poz. 54, s. 165-172.

²⁵ WDK, R. 28: 1958, nr 1-2, poz. 24, s. 37-41.

²⁶ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 112-113.

²⁷ GN, R. 35: 1966, nr 11, s. 5, 7.

²⁸ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 115.

z okazji swojego ingresu w dniu 30 listopada 1930 roku²⁹; list podsumowujący działalność Misji Wewnętrznej³⁰; listy w sprawie rozszerzenia na całą Polskę kultu błogosławionych Jana Sarkandra i Melchiora Grodzieckiego³¹ oraz sprowadzenia w 1937 roku do kościołów diecezji katowickiej relikwii bł. Bronisławy³²; listy w sprawie kryzysu gospodarczego i klęski bezrobocia na Śląsku³³; list z okazji 10-lecia istnienia diecezji katowickiej³⁴; list z okazji narodowej pielgrzymki Polaków do Rzymu w 1939 roku³⁵; listy związane z atmosferą zbliżającej się wojny i przeżywania jej w chwilach doświadczeń³⁶; listy napisane po powrocie do diecezji z wygnania w 1945 i 1956 roku³⁷; listy związane z materialnym wsparciem dla Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz kwestią odbudowy i utrzymania gmachu Wyższego Śląskiego Seminarium Duchownego w Krakowie³⁸; list, w którym przedstawił swoją sytuację zdrowotną i osobę biskupa koadiutora Herberta Bednorza³⁹; dwa ważne listy w sprawie ograniczania nauki religii w szkołach⁴⁰; list dotyczący budowy nowych kościołów⁴¹; listy wielkanocne w sprawie wczesnej Komunii świętej oraz Eucharystii w trzech jej aspektach: Mszy świętej, Komunii świętej i adoracji Najświętszego Sakramentu⁴²; listy wyjaśniające istotę Eucharystii, ważność i doniosłość Słowa Bożego oraz opiekę nad chorymi zgodnie z nauką Drugiego Soboru Waty-

²⁹ WDK, R. 5: 1930, nr 11, poz. 150, s. 112-116.

³⁰ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 105.

³¹ WDK, R. 7: 1932, nr 9, poz. 137, s. 325-332.

³² WDK, R. 12: 1937, nr 2, poz. 31, s. 66-80.

³³ WDK, R. 6: 1931, nr 6/7, poz. 120, s. 57-59; nr 11, poz. 205, s. 123-124; R. 9: 1934, nr 9, poz. 25, s. 29-39.

³⁴ WDK, R. 11: 1936, nr 2, poz. 22, s. 73-94.

³⁵ GN, R. 17: 1939, nr 21, s. 405-406.

³⁶ WDK, R. 14: 1939, nr 6/7, poz. 144, s. 204-210; GN, R. 17: 1939, nr 36, s. 705-706, AAKat, KBA – Brief (8 VII 1940), sygn. ARZ 163.

³⁷ WDK, R. 15: 1945, nr 1, poz. 3, s. 6-11; R. 24: 1956, nr 9-12, poz. 37, s. 128-133.

³⁸ AAKat, KBA – 11, kol. 1-10, 134-135.

³⁹ Tamże, sygn. ARZ 161, kol. 158-159

⁴⁰ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 110-111 ; Myszor, J. *Historia diecezji katowickiej*, Katowice 1999, s. 544; Grajewski, A. *Wygnanie*, Katowice 2002, s. 125;

⁴¹ Skworc, W. *Budownictwo kościołów w diecezji katowickiej w latach 1945-1989*, Katowice 1996, s. 182-183.

⁴² AAKat, KBA – Listy z 4 IV 1959 i 15 IV 1960, sygn. ARZ 176.

kańskiego⁴³; list z okazji jubileuszu tysiąclecia przyjęcia przez Polskę sakramentu chrztu świętego⁴⁴ i list, w którym umieszczono nazwisko i imię biskupa Adamskiego, odczytany w dniu jego śmierci – 12 listopada 1967 roku – a dotyczący oceny peregrynacji obrazu Matki Bożej Częstochowskiej w diecezji katowickiej⁴⁵.

5. Wnioski końcowe

Biskup Stanisław Adamski – według ustaleń ks. Rudolfa Broma – w czasie posługi pasterskiej w diecezji katowickiej napisał osobiście trzydzieści jeden listów pasterskich oraz jednaście, które powstały przy mniejszym lub większym jego udziale, ale w czasie, gdy on był rządcą diecezji katowickiej. W każdym z nich poruszał aktualne sprawy dotyczące wiary i moralności, życia społecznego i gospodarczego Śląska i Polski, problemów związanych z działalnością Kościoła lokalnego i powszechnego. Był biskupem, który zawsze szukał sposobów rozwiązywania trudnych kwestii wiernych, powierzonych jego pasterskiej pieczy, co wynikało ze znajomości środowiska i jego przydatności do wykonania misji. Potrafił angażować w realizację swoich pomysłów organizacje i bractwa kościelne, szczególnie Caritas diecezjalną, Misję Wewnętrzną i Akcję Katolicką. Często wracał do treści napisanych listów, zwłaszcza wtedy, gdy pojawiały się komentarze prasowe⁴⁶.

⁴³ Tamże, Listy z 6 VIII 1965 i 28 I 1967, sygn. ARZ 177; GN, R. 36: 1967, nr 41, s. 1.

⁴⁴ GN, R. 35: 1966, nr 11, s. 5-6.

⁴⁵ AAKat, KBA, sygn. ARZ 177.

⁴⁶ Brom, R. *Nauczanie pasterskie ...*, s. 116, 318.